

หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด: การผลิตซ้ำความเชื่อตำนาน
ผ่านวัตถุมงคลรุ่นต่าง ๆ

Luang Pu Thuat Stepped on Fresh Sea Water: Reproduction of
Beliefs and Myths through Various Models of Sacred Objects

Received: July 23, 2020
Revised: September 23, 2020
Accepted: September 23, 2020

ชาญณรงค์ คงฉิม¹
Channarong Kongchim
(Channarong_jif@hotmail.com)

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเสนอการผลิตซ้ำความเชื่อจากตำนาน “หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด” ผ่านวัตถุมงคลรุ่นต่าง ๆ ที่วัดและหน่วยงานจัดสร้างขึ้น ด้านตำนานพบว่า หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดเป็นพระอริยสงฆ์แห่งคาบสมุทรสทิงพระ ถือกำเนิดในช่วงกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีซึ่งกลายเป็นตำนานบุคคลที่ถูกกล่าวถึงจนถึงปัจจุบัน ด้วยอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ตามตำนานเชื่อว่าหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลที่มีรสชาติเค็มให้จืด และเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกแห่งวัดช้างให้ จังหวัดปัตตานี

ตำนานหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ถูกนำมาผลิตซ้ำในรูปแบบของวัตถุมงคลที่เกิดจากความเชื่อความศรัทธาต่อองค์หลวงปู่ทวด จากการศึกษาพบว่าวัตถุมงคลที่ถูกนำมาผลิตซ้ำนั้น เป็นผลมาจากความเข้าใจต่อตำนาน 4 ประเภท 1) รูปหลวงปู่ทวดแบบเต็มองค์นั่งเหนือดอกบัวใส่วัตถุมงคลเพราะเชื่อเป็นพระอริยสงฆ์ 2) ในวัตถุมงคลมีของวิเศษโดยเฉพาะลูกแก้วและไม้เท้าที่เชื่อว่าเป็นสมบัติประจำตัวหลวงปู่ทวด 3) ในวัตถุมงคลมีรูปสัตว์ คือ งูจงอางและช้าง ที่เกี่ยวข้องกับประวัติและสถานที่ขณะหลวงปู่ทวดดำรงชีพอยู่ และ 4) วัตถุมงคลมีการจำลองเหตุการณ์จากตำนาน โดยเฉพาะตอนที่หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดบนเรือสำเภา

¹ ภาควิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

นอกจากนี้ในประเด็นการจัดสร้างวัตถุมงคล พบว่านิยมจัดสร้างในโอกาสต่าง ๆ เช่น การครอบครอง หรือเลื่อนตำแหน่ง จากความเชื่อต่อดำเนินหลวงปู่ทวดส่งผลให้ผู้มีจิตศรัทธานิยมสะสมวัตถุมงคลหลวงปู่ทวดมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด, การผลิตซ้ำ, ดำเนิน

Abstract

This study aims to propose the reproduction of beliefs from myths. "Luang Pu Thuat stepped on fresh sea water" through various auspicious objects which were organized by temples and any organizations. The legend found that Luang Pu Thuat stepped on fresh water was a great monk of Sathing Phra peninsula. He was born during the Ayutthaya era and he became the person of the legend of among Thai people. His great name has still mentioned until now because he had supernatural power with tremendous prestige. According to the legend, he stepped on the salty water to become fresh water. He was also the first abbot of Chang Hai temple, Pattani.

The myths of "Luang Pu Thuat stepped on fresh sea water" was reproduced through various auspicious objects which was occurred from belief and adoration. From the study, it was found that the sacred objects that were reproduced because of the understanding of four legends as follow: 1) Full image of Luang Pu Tuad sat above the lotus was mixed in sacred object because he was believed as a great monk 2) In sacred objects there were magical objects, especially the crystal ball and walking stick that was believed that they were the treasures of Luang Pu Tuad. 3) In the sacred objects there are animals, which were king cobras and elephant which related to his birthplace and his history and 4) the sacred object replicating the legendary events, especially when Luang Pu Thuad stepped on fresh sea water on a sailing boat. In addition, on the issue of creating sacred objects. It was found that it is popular to organize on various occasions

such as anniversary or promotion. From the belief in the legend of Luang Pu Thuat, resulting in people who have faith in the collection of sacred objects even more.

Keyword: Luang Pu Thuat Stepped on Fresh Sea Water, Reproduction, Myth

บทนำ

ความเชื่อ (faith) เป็นสิ่งที่อยู่ในระบบความทรงจำของมนุษย์ตั้งแต่จำความได้ ในอดีตความเชื่อเกิดขึ้นได้จากความกลัว เช่น เชื่อว่าความเป็นไปของชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลายเกิดจากการดลบันดาลของสิ่งหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ ผีसाง เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (दनัย ไชโยธา, 2538) ความเชื่อจึงมีอำนาจเหนือมนุษย์ มีผลทำให้เกิดการยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริง เกิดขึ้นจริง และให้ผลจริง การแสดงออกถึงความเชื่อจึงทำได้หลายแบบ เช่น การเคารพบูชา ประเพณีหรือพิธีกรรม และวัตถุต่าง ๆ การแสดงออกซึ่งความเชื่อจึงประกอบด้วยความศรัทธา ความเชื่อมั่นในสิ่งดั่งาม ความเห็นชอบ

สำหรับแนวคิดทางศาสนาเรื่องความศรัทธา (faith) นั้น พุทธศาสนาได้แบ่งหลักศรัทธาออกเป็น 4 อย่าง คือ 1) กัมมสัทธา เชื่อกฎแห่งกรรม ว่ากรรมมีอยู่จริง 2) วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม ว่าผลของกรรมมีจริง 3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน และ 4) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อว่าการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า และมั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ

การเกิดจากความศรัทธาต่อพระศาสดาและคำสอนทางศาสนานี้เอง เกิดจากพลังศรัทธาต่อพระรัตนตรัยและพระสงฆ์สาวก ผู้ที่นับถือพุทธศาสนาที่นิยมสร้าง “วัตถุมงคล” เพื่อเป็นสิ่งแทนที่ หรือที่เรียกว่า “พระเครื่อง” เป็นสิ่งแทนพระพุทธเจ้าและระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า ต่อมาได้มีการสร้างรูปตัวแทนของพระเกจิอาจารย์ที่มีผู้คนนับถือมาก จึงเกิดความนิยมที่จะสรรหาวัตถุมงคลที่พระเกจิอาจารย์ที่เคารพเป็นผู้จัดสร้าง (กิตติ ภิญโญ, 2560) และได้รับความนิยมต่างกันไปตามภูมิภาค อีกนัยหนึ่งวัตถุมงคลอาจเป็นเครื่องรางของขลังที่เชื่อว่าจะนำความเจริญมาสู่ตนในหลาย ๆ ด้านตามพุทธคุณในแต่ละพระเกจิอาจารย์จัดสร้างขึ้น โดยวัตถุมงคลที่สาธุชนเคารพศรัทธานั้น หลัก ๆ แล้วสร้างมาจากวัตถุ 3 ประเภท คือ

1) วาน จากวัสดุที่นำมาบดละเอียด จากจำพวกไม้ เปลือกไม้ ดอกไม้ ดิน อิฐ หรือ กระเบื้องต่าง ๆ

2) โลหะ จากการหลอมหล่อตามแบบเข้า เช่น ทอง เงิน ทองแดง ตะกั่ว แล้วตั้งชื่อตามโลหะนั้น ๆ

3) วัตถุอื่น ๆ ที่เชื่อว่ามีฤทธิ์ เช่น งา เขี้ยว หรือขนสัตว์ ขานหมาก หรือเหล็กที่กลายสภาพจากวัตถุอื่น อาทิ งาช้าง เขี้ยวหมูป่า หรือเหล็กไหล เป็นต้น

วัตถุ 3 ประเภท ข้างต้นเชื่อว่ามีฤทธิ์บารมีและมีพุทธคุณแก่ผู้ครอบครอง เมื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุมงคลแล้ว ยิ่งทำให้อานุภาพแห่งวัตถุนั้นมีฤทธิ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีการจัดสร้างวัตถุมงคลหลายประเภทตามความนิยมของผู้จัดผู้สร้าง อาจมีลวดลายรูปลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น เต่าหลวงปู่หลิว วัดไร่แตงทอง จังหวัดนครปฐม จัดสร้างขึ้นเพราะเชื่อว่าผู้ครอบครองจะอายุยืนเหมือนเต่า หรือจะเมตตามหานิยมอย่างพระปิดตาจากสำนักวัดต่าง ๆ ที่ทำให้มีรูปเหมือนคนอ้วนนั่งปิดหน้า ที่ขึ้นอยู่กับความนิยมของของผู้เลื่อมใสศรัทธาในพุทธคุณต่าง ๆ ของพระเกจิอาจารย์ที่ขมังเวทในศาสตร์นั้น ๆ

ภาพที่ 1 เต่ามงคลหลวงปู่หลิว วัดไร่แตงทอง

ภาพที่ 2 พระปิดตา หลวงปู่ทิม วัดพระขาว

ขณะที่กิตติศัพท์ด้านความแคล้วคลาดปลอดภัยของวัตถุมงคล อย่าง “หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด” พระอริยสงฆ์แห่งลุ่มคาบสมุทรสทิงพระ ที่ภายหลังถูกทำเป็นวัตถุมงคลที่มีพุทธคุณจนเป็นที่ยอมรับไปทั้งในและต่างประเทศ พร้อมคาถาบูชา “นะโม โพธิสัตว์ อาคันติมาเย อิติมะคะวา” ที่เชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์มีพุทธคุณสูง ผู้ภาวนาคาถานี้เชื่อว่าอันตรายใด ๆ จะไม่กล้ากลายแม้แต่น้อย

ภาพที่ 3 หลวงปู่ทวด วัดห้วยมงคล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เหตุนี้จึงทำให้วัดถลุงคผลหลวงปู่ทวดจึงมีความโดดเด่น โดยเฉพาะตามข่าวหน้าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ที่ผู้ประสพอุบัติเหตุรอดชีวิตอย่างปาฏิหาริย์เพราะแขวนวัตถุมงคลหลวงปู่ทวด จึงเป็นเหตุให้ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาวัตถุมงคลหลวงปู่ทวด ในประเด็นการผลิตซ้ำตำนานความเชื่อหลวงปู่ทวดผ่านวัตถุมงคลรุ่นต่าง ๆ ที่วัดและหน่วยงานจัดทำขึ้นรวมทั้งวิเคราะห์ความนิยมของวัตถุมงคลรุ่นนั้น ๆ

หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด: ตำนานแห่งความศรัทธา

หลวงปู่ทวด เริ่มจากตำนานเด็กชายปู บุตรของนายหู กับ นางจันทร์ ทาสในเรือนเบี้ยของเศรษฐีบ้าน ถือกำเนิดในแผ่นดินดินสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ.2112-2133) ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งหากคำนวณวันเดือนปีเกิดแล้วพบว่ามี 3 ข้อสันนิษฐาน คือ ตรงกับวันศุกร์ เดือน 4 ปีมะโรง ตรงกับ พ.ศ. 2125 ข้อสันนิษฐานที่ 2 เอกสารยอเข้าตำราหมื่นตราพระธรรมวิลาส ระบุว่า “อยู่มาไสร้แลครั้งเกิดสมเด็จพระราชามุนีมีบุญ แลได้พระพุทธศักราช 990 ฉลุสมฤทธิศก” (ชัยวุฒิ พियะกุล, 2540) และข้อสันนิษฐานที่ 3 สุริยวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2523) ระบุว่า “ท่านเกิดปี จ.ศ. 950 ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2131”

ความอัศจรรย์อย่างหนึ่งของเด็กชายปูในช่วงวัยทารก คือ “ลูกแก้ว” ตอนที่บิดามารดากำลังเกี่ยวข้าว ได้นำเด็กชายปูใส่ในเปลผูกไว้ใต้ต้นหว้า ขณะนั้นมีงูจงอาง (ภาษาไทยถิ่นใต้เรียกว่า “งูบอง” หรือ “งูบองหลา”) ได้คายลูกแก้วให้กับเด็กชายปูในเปลนอน ความทราบถึงเศรษฐีบ้านจึงลงของลูกแก้วแก่บิดามารดาของเด็กชายปู แต่เมื่อเศรษฐีนำไปครอบครองแล้วเกิดความทุกข์ใจ เจ็บป่วย และมีฐานะยากจนลง จนเศรษฐีบ้านจำยอมคืนลูกแก้วให้เด็กชายปูกลับคืนดังเดิม

ในด้านการศึกษาขณะที่เด็กชายปูอายุได้ประมาณ 7 ขวบ บิดามารดาได้นำไปฝากเป็นศิษย์สมภารจวง แห่งวัดดีหลวงเพื่อให้เล่าเรียนหนังสือ และบรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุได้ 15 ปี สมภารจวงได้นำไปฝากเป็นศิษย์วัดสีหยัง และต่อมาย้ายไปเล่าเรียน ณ วัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และอุปสมบทที่วัดท่าแพ (นพรัตน์ ไชยชนะ, 2556) โดยได้รับฉายาทางธรรมว่า “สามีราโม”

ตำนานเล่าว่าขณะที่พระสามีราโม ได้มีโอกาสไปพำนักอยู่วัดราชานุวาส (วัดแคในปัจจุบัน) กรุงศรีอยุธยา เพื่อศึกษาธรรม และได้รับนิมนต์ให้ไปแก้ปริศนาธรรมของพระเจ้ากรุงลังกา ที่ทำด้วยทองคำขนาดโบมะขาม จำนวน 84,000 ตัว ตามพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ จนแผ่นดินรอดจากตกเป็นเมืองขึ้นทำให้สมเด็จพระเอกาทศรถ (พ.ศ. 2148-2153) ทรงพอพระทัยและพระราชทานราชทินนามว่าให้พระภิกษุปู่ว่า “สมเด็จพระราชามุนีสามีรามคุณูปมาจารย์”

ด้านอนินทรที่เกิดจากการเดินทาง ตำนานเล่าว่าครั้งหลวงปู่ทวดเดินทางโดยสารทางเรือ บางตำนานว่าถูกโจรสลัดจับตัวไป และอ้างว่าโดยสารโดยเรือสำเภาของพวกพ้อคำ แต่เหตุอัศจรรย์ที่เล่าตรงกัน คือ “เหตุการณ์เหยียบน้ำทะเลจืด” ตอนที่น้ำจืดบนเรือกำลังหมด คนในเรือล้วนโทษว่าหลวงปู่ทวดคือต้นเหตุ นั่น หลวงปู่ทวดจึงใช้เท้าจุ่มในน้ำทะเลและให้คนเรือตักน้ำนั้นมาดื่มกินบังเกิดเหตุอัศจรรย์จากน้ำทะเลที่มีรสชาติเค็มกลายเป็นน้ำทะเลที่มีความจืด จึงเป็นที่มา “หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด”

เมื่อได้รับพระราชทานทินนาม “สมเด็จพระเจ้า” แล้ว หลวงปู่ทวดได้กลับมาบูรณะวัดพะโคะ และพระสุวรรณมาลิกเจดีย์ที่ตั้งอยู่บนเขาพิพัทธสิงห์ หรือวัดราชประดิษฐฐาน ที่อยู่ในตำบลชุมพล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลาในปัจจุบัน จนชาวบ้านรอบบริเวณวัดขนานนามตามวัดที่จำพรรษาว่า “สมเด็จพระเจ้าพะโคะ” ซึ่งนับเป็นช่วงบั้นปลายชีวิตของหลวงปู่ทวดนั้น ได้ละหาย (ก. อาการหายไป) ไปอย่างปริศนา

ความครมเครือของตำนานหลวงปู่ทวดอ้างว่าท่านจาริกทั่วจนถึงไทรบุรี (รัฐเกอดะฮ์ ประเทศมาเลเซียปัจจุบัน) จนประชาชนขนานนามว่า “สมเด็จพระลังกา” หรือ “ท่านลังกา” ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับตำนานการสร้างวัดช้างให้ ตำนาน (myth) เล่าว่า พระยาแก้มดำ เจ้าเมืองไทรบุรี ต้องการหาชัยภูมิสำหรับสร้างเมืองให้กับน้องสาวจึงปล่อยช้างไปในป่า หากช้างหยุด ณ สถานที่ใดจะสร้างเมืองตรงนั้น เมื่อช้างได้หยุดสถานที่หนึ่งแล้ว พระยาแก้มดำจึงดำริให้สร้างเมือง แต่น้องสาวของพระยาแก้มดำไม่ชอบ พระยาแก้มดำจึงดำริให้สร้างวัดแทน แล้วตั้งชื่อว่า “วัดช้างให้” จากนั้นจึงนิมนต์ภิกษุรูปหนึ่งนามว่า “ท่านลังกา” (หลายตำนานกล่าวตรงกันว่า คือ หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด) มาเป็นเจ้าอาวาสรูปแรก และต่อมาท่านลังกาได้จุดธูปจาริกไปถึงไทรบุรีจนบั้นปลายชีวิตและมรณภาพลงที่เมืองไทรบุรี แต่ก่อนมรณภาพนั้นได้มีการสั่งลูกศิษย์ว่าให้นำสรีระกลับไปวัดช้างให้

แม้ตำนานหลวงปู่ทวดจะมีความครมเครือช่วงปีเกิดและการละหายไป แต่ทำให้ผู้อ่านสามารถประติดประต่อเหตุการณ์ได้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับที่มาของชื่อต่างกันไป ได้แก่ **สมเด็จพระราชมนัสวามีราชคุณูปมาจารย์** ได้รับพระราชทานทินนามครั้งแก่ปริศนา สมัยกรุงศรีอยุธยา **หลวงปู่ทวด** หรือ **หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด** ได้จากอิทธิฤทธิ์การเหยียบน้ำเค็มให้เป็นน้ำจืด **สมเด็จพระเจ้าพะโคะ** ได้จากการเรียกของชาวบ้านรอบวัดพะโคะ ครั้งบูรณะวัด และ **สมเด็จพระลังกา** เรียกตามสถานที่ที่หลวงปู่ทวดเที่ยวจาริกธุดงค์

การผลิตซ้ำความเชื่อตำนาน หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ผ่านวัตถุมงคลรุ่นต่าง ๆ

การผลิตซ้ำ (Reproduction) เป็นกระบวนการของพลวัตทางวัฒนธรรม เมื่อวัฒนธรรมบางอย่างมีการสืบทอดส่งต่อภายในสังคมหนึ่ง ๆ จากรุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรมบางอย่างที่เคยมีอยู่ในอดีตถูกรื้อฟื้นเลือกสรรมาผลิตซ้ำหรือนำมาปฏิบัติใหม่ เช่น การตีความหมายใหม่เพื่อรับใช้คนปัจจุบันในบริบททางสังคมใหม่ (วัชรารักษ์ ดิษฐปาน, 2557)

การผลิตซ้ำ เป็นการนำวัฒนธรรมนั้น ๆ มาผลิตเพื่อให้ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551) กล่าวว่า การผลิตซ้ำมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางวัฒนธรรม ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ความหมายทางวัฒนธรรม โดยกลุ่มคนและสังคมย่อมมีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้ทางวัฒนธรรมตลอดเวลา ซึ่งการผลิตซ้ำสามารถทำได้โดยการสื่อสารผ่านบุคคลหรือเทคโนโลยี

การผลิตซ้ำในบทความนี้จึงหมายถึง การนำ “ตำนานหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด” มาผลิตซ้ำในรูปแบบวัตถุมงคลหลวงปู่ทวดที่วัดและหน่วยงานจัดสร้างขึ้น

หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด เป็นตำนานบุคคลที่ได้รับการกล่าวขานไปอย่างแพร่หลาย มีหลักฐานปรากฏร่องรอยของตำนาน โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา เช่น สถานที่ฝังรกรงหลวงปู่ทวด ณ วัดตันตยาภิรม บ่อน้ำหลวงปู่ทวด ในวัดพะโคะ และพื้นที่วัดช้างให้ จังหวัดปัตตานี ที่เชื่อว่าหลวงปู่ทวดเคยดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปแรก เมื่อเวลาผ่านไปหลายร้อยปี มีการรื้อฟื้นตำนานหลวงปู่ทวดและจัดสร้างวัตถุมงคลรุ่นแรกขึ้น ในปี พ.ศ. 2497 และมีการจัดพิมพ์ “หนังสือประวัติหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด และคุณอภินิหารพระเครื่องหลวงพ่อทวดฯ” จากสำนวนมุขปาฐะมาจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นในปี พ.ศ. 2505 โดยโรงพิมพ์ดุสิต จังหวัดสงขลา ซึ่งต่อมามีการนำตำนานไปตีพิมพ์เผยแพร่หลายฉบับ ในลักษณะการผลิตซ้ำความเชื่อจากตำนานผ่านวัตถุมงคลหลวงปู่ทวดอีกหลายรุ่น

1. รูปหลวงปู่ทวดในวัตถุมงคล

หลวงปู่ทวดเนื้อว่าน ปี พ.ศ. 2497 เป็นวัตถุมงคลรุ่นแรกที่ถูกผลิตซ้ำความเชื่อตำนาน ริเริ่มโดย “พระครูวิสัยโสภณ” หรือหลวงพ่อกิม ธรรมธโร อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 5 แห่งวัดช้างให้ จังหวัดปัตตานี วัดถูกประสงค์เพื่อนำเงินมาพัฒนาวัด หลวงปู่ทวดรุ่นแรกนี้มีลักษณะเป็นเนื้อว่าน จำนวนสร้าง 65,000 องค์ จากที่ตั้งเป้าไว้ตามจำนวนพระธรรมชั้น 84,000 องค์

ภาพที่ 4 หลวงปู่ทวดรุ่นแรก วัดช้างให้

ลักษณะวัตถุมงคลหลวงปู่ทวดในยุคแรก ๆ ทำมาจากเนื้อดินสีดำ เรียกว่า วานดิน กากยายักษ์ ด้านหน้าเป็นภาพหลวงปู่ทวดแบบนูนต่ำเต็มองค์ปางสมาธิเหนือดอกบัว ด้านหลังเป็นลายนิ้วมือของคนที่มีร่วมกันในขณะนั้น (สัมภาษณ์ ดำรงค์ เพชรสุวรรณ (ช่างทำพระรับจ้างให้วัดช้างให้), 20 กรกฎาคม 2563)

การผลิตข้าหลวงปู่ทวดผ่านวัตถุมงคลรุ่นแรก ช่วงทศวรรษ 2497-2506 มีลักษณะไม่โดดเด่นมากนัก มีเพียงรูปหลวงปู่ทวดปางสมาธิเหนือดอกบัว ที่เป็นการตอกย้ำหลวงปู่ทวดว่าเป็นพระอริยบุคคล หมายถึงเป็นผู้ประเสริฐบรรลุลุทธิธรรมแล้วขั้นใดขั้นหนึ่ง เช่นเดียวกับหลวงปู่ทวดรุ่นแรกของวัดพะโคะ จังหวัดสงขลา จัดสร้างในปี พ.ศ. 2506 ตามดำริของพระอาจารย์เขียว รักษาการเจ้าอาวาสวัดพะโคะ ได้นิมนต์พระครูวิสัยโสภณ เจ้าอาวาสวัดช้างให้ มาเป็นเจ้าพิธีปลุกเสก และมีกรรมวิธีการจัดสร้างนั้นได้ยึดแบบการสร้างจากหลวงปู่ทวดปี พ.ศ. 2497 ของวัดช้างให้ทุกประการ

ภาพที่ 5 หลวงปู่ทวดรุ่นแรก วัดพะโคะ

หลวงปู่ทวดที่จัดสร้างโดยวัดพะโคะนี้จึงเป็นรุ่นนี้แรกของวัด ในองค์พระจะมีรูปหลวงปู่ทวดถือ “ลูกแก้ว” ที่เป็นสมบัติหลวงปู่ทวดในวัยเด็ก และหลังศีรษะของหลวงปู่ทวดมีลักษณะเป็นแสงฉัพพรรณรังสี ที่ตอกย้ำเรื่องความเป็นอริยบุคคล วัตถุมงคลรุ่นนี้ได้ฐานพระมีอักษรย่อ พค (พะโคะ) ส่วนด้านหลังวัตถุมงคลนั้นเป็นรูปเจดีย์ คาดว่าเป็นพระสุวรรณมาลิกเจดีย์ที่หลวงปู่ทวดมาบูรณะภายหลังได้รับราชทินนามเป็นสมเด็จพระราชา牟尼สามิรามคณูปมาจารย์

นอกจากรูปองค์หลวงปู่ทวดแล้วยังมี “รอยเท้า” หลวงปู่ทวดปรากฏในวัดถมุงคลอีกด้วย โดยเฉพาะฝ้ายันต์ ที่มีรูปยันต์เป็นเท้าและรูปหลวงปู่ทวดครึ่งตัวของวัดพะโคะ ปี พ.ศ. 2506

ภาพที่ 6 ฝ้ายันต์รอยเท้าหลวงปู่ทวด วัดพะโคะ

หากพิจารณาความเชื่อเรื่องรอยเท้าหลวงปู่ทวด พบว่าในวิหารของวัดพะโคะ มีรอยเท้าขนาดความยาว 17 นิ้ว ตามความเชื่อ 2 แนวทาง คือ 1) เป็นรอยพระพุทธรูป และ 2) เป็นรอยเท้าของหลวงปู่ทวด ขณะเดียวกันรูปรอยเท้านี้มีความเชื่อสัมพันธ์กับบ่อน้ำจืดกลางทะเลที่เกาะนุ้ย อำเภอนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่เชื่อว่าเป็นรอยเท้าหลวงปู่ทวด (อวยพร ชิงานรัตน์กุล, 2557) อันเกิดจากปาฏิหาริย์ที่ทำให้น้ำเค็มกลายเป็นน้ำจืด

2. ของวิเศษในวัดถมุงคล

ไม่เพียงการนำรูปหลวงปู่ทวด และรอยเท้าที่ถูกนำมาผลิตซ้ำในวัตถุของวัดพะโคะเท่านั้น ขณะที่วัดอื่น ๆ ที่จัดสร้างวัดถมุงคลก็นิยมนำรูป “ลูกแก้ววิเศษ” มาเป็นส่วนหนึ่ง เช่น เหรียญหลวงปู่ทวด รุ่นบวงสรวงลูกแก้วไม้เท้า ดำริการจัดสร้างโดยพระราชพิพัฒนาภรณ์ (ผัน ปสนโน, พ.ศ.2476-2561) วัดทรายขาว จังหวัดสงขลา เมื่อปี พ.ศ. 2548 โดยท่านให้เหตุผลว่า มีเพียง 2 สิ่งที่หลวงปู่ทวดหลงเหลืออยู่นั่นคือ “ลูกแก้ว” และ “ไม้เท้า” ของหลวงปู่ทวด (สัมภาษณ์ พระสุธรรม สดมโม, (พระลูกวัดทรายขาว จังหวัดสงขลา), 20 กรกฎาคม 2563) ปัจจุบันถูกเก็บรักษาไว้ในวิหาร ของวัดพะโคะ จ.สงขลา

ภาพที่ 7 เหรียญบวงสรวงลูกแก้วไม้เท้า

ลักษณะเด่นด้านหลังของวัตถุมงคลรุ่นนี้ คือ รูปลูกแก้วและไม้เท้าของหลวงปู่ทวดวางบนพานมีรัศมี บนข้อความรุ่น จังหวัดและปีการจัดสร้าง เช่นเดียวกับวัตถุมงคลแบบอื่น ที่นำสิ่งของวิเศษมาเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุมงคล ให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ในตำนาน โดยเฉพาะ “เรือสำเภา”

ภาพที่ 8 รูปหล่อหลวงปู่ทวด รุ่นสำเภาเงินสำเภาทอง วัดช้างให้

รูปหล่อหลวงปู่ทวดนั่งบนเรือนั้นคือ การผลิตซ้ำตำนานตอนที่หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลให้มีรสชาติจิต จนกลายเป็นฉายา “หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด” ขณะที่การตั้งชื่อรุ่น “สำเภาเงินสำเภาทอง” ผู้จัดสร้างนำเอาความเชื่อของเรือสำเภา ว่าเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งและการเดินทางและความรุ่งเรือง เพื่อให้ผู้สวมใส่ศรัทธาเกิดมั่นใจในครอบครองว่าจะมีโชคลาภ

3. สัตว์ในวัตถุมงคล

รูป “สัตว์” ที่ปรากฏในวัตถุมงคลจะเกี่ยวข้องกับตำนาน โดยเฉพาะ “งู” และ “ช้าง” เช่น รูปหล่อหลวงปู่ทวดขนาดหน้าตัก 3 นิ้ว วัดพะโคะ พ.ศ. 2503 ได้ฐานจะมีรูปงูจ้องอวงพันรอบและหัวแผ่พังพานอยู่ ตามเหตุการณ์ในวัยเด็กตอนที่งูจ้องอวงได้คายลูกแก้ววิเศษให้หลวงปู่ทวด

ภาพที่ 9 รูปหล่อหลวงปู่ทวด วัดพะโคะ

นอกจากนี้ “ช้าง” ที่เกี่ยวข้องกับประวัติวัดช้างให้ ผู้จัดสร้างได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุมงคล เช่น เหรียญหลวงปู่ทวด วัดช้างให้ ปี พ.ศ. 2504 ที่มีรูปช้างมาขนาบข้างรูปหลวงปู่ทวด เช่นเดียวกับรูปหล่อหลวงปู่ทวดที่นั่งบนหลังช้าง ที่เกิดจากจินตนาการและความชอบส่วนตัวของผู้จัดสร้าง

รูปที่ 10 รูปช้างด้านข้างหลวงปู่ทวด วัดช้างให้ รูปที่ 11 รูปหล่อหลวงปู่ทวดขี่ช้าง (ไม่ทราบที่จัดสร้าง)

สัตว์ที่ปรากฏในวัดถุ้มงคล โดยเฉพาะ “งู” นั้นมีความเชื่อว่าเป็น งูจงอาง หรือ งูบองหลา คนไทยภาคใต้เชื่อว่ามีลักษณะเป็น “ทวด” ที่มีลักษณะเป็นครึ่งคนครึ่งเทพ มีเดชาภาพสูงและต้องมีการปฏิบัติบูชา (ทิวาพร จันทรแก้ว) การที่งูจงอางมาคายนูกแก้วให้หลวงปู่ทวดในวัยเด็กนั้น จึงแสดงให้เห็นถึงบารมีของหลวงปู่ทวดเอง ในลักษณะการสถาปนาตำนานหลวงปู่ทวดให้ศักดิ์สิทธิ์มากขึ้น

วัดถุ้มงคลหลวงปู่ทวด จึงเป็นการนำตำนานมาผลิตซ้ำโดยเฉพาะด้านความเชื่อ โดยนำลักษณะเด่นจากตำนาน คือ ของวิเศษ สัตว์ และเหตุการณ์ในตำนานมาใส่ในวัดถุ้มงคลมี 3 ประเภทข้างต้น เหตุนี้จึงทำให้วัดถุ้มงคลหลวงปู่ทวดมีความหลากหลายตามการดำริของผู้จัดสร้าง โดยมีลักษณะร่วมของวัดถุ้มงคล นั่นคือ มวลสาร ไม่ว่าจะเป็นวานหรือโลหะที่นำมาหล่อ เมื่อเสร็จแล้วจะนำเข้าพิธีปลุกเสกโดยพระเกจิอาจารย์ที่มีวิทยาคม ทำให้ผู้ครอบครองเกิดความเชื่อมั่นในพุทธคุณอย่างแรงกล้า

หลวงปู่ทวด: วัตถุแห่งโอกาสและการครอบครอง

ตำนานหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ถูกนำมาผลิตซ้ำเป็นวัดถุ้มงคลที่ผลิตขึ้นอยู่กบวาระและโอกาสต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่วัดและหน่วยงานกำหนดขึ้น เช่น จัดสร้างในวาระครบรอบอายุ เลื่อนสมณศักดิ์ จัดสร้างประจำปี งานครบรอบ หรือความศรัทธาส่วนตัว โดยอาจนำปัจจัยที่ได้มาพัฒนา บูรณะ หรือการกุศลอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ปี พ.ศ. 2545 กระทรวงกลาโหม จัดสร้างหลวงปู่ทวด ครบรอบรุ่น 115 ปี กระทรวงฯ โดยใช้สถานที่ตามตำนานหลวงปู่ทวดจัดพิธีปลุกเสก คือ วัดพะโคะ จังหวัดสงขลา ขณะที่ด้านหลังของวัดถุ้มงคลรุ่นนี้จึงมีรูปตราของกระทรวงฯ และโอกาสและปีที่จัดสร้าง

ภาพที่ 12 หลวงปู่ทวด รุ่นครบรอบ 115 กระทรวงกลาโหม

นอกจากนี้ โอกาสที่นิยมในการจัดสร้างวัตถุมงคล คือ “การเลื่อนสมณศักดิ์” ของเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ เช่น รุ่นเลื่อน “49-53” จัดสร้างในโอกาสเลื่อนสมณศักดิ์พระสุนทรปริยัติวิธาน (สายันต์ จันทสโร) เจ้าอาวาสวัดช้างให้ จังหวัดปัตตานี เมื่อปี พ.ศ. 2549 แต่จัดสร้างวัตถุมงคลขึ้นในปี พ.ศ. 2553 หลังจากมีการให้ผู้สนใจเช่าบูชาแล้ว ทำให้วัตถุดังกล่าวได้รับความนิยมจากประชาชนและนักสะสมพระเครื่องเป็นจำนวนมาก

ประชาชนที่เลื่อมใสศรัทธาต่อองค์หลวงปู่ทวด เมื่อเช่าซื้อวัตถุมงคลรุ่นเลื่อนสมณศักดิ์ มีความเชื่อกับคำว่า “เลื่อน” ที่หมายถึงการเลื่อนย้าย โดยเฉพาะตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งเชื่อว่าเมื่อบูชาพระรุ่นดังกล่าวแล้วจะเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ให้สูงขึ้น เหตุนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งทำให้ราคาการซื้อขายพระเครื่องรุ่นนี้มีราคาสูงกว่าราคาจริงและมีการตั้งราคาตามความพึงพอใจอีกด้วย

ภาพที่ 13 หลวงปู่ทวด รุ่นเลื่อนสมณศักดิ์ “49-53”

ด้านความเชื่อ ผู้ครอบครองวัตถุมงคลมักมีความเชื่อเรื่อง “ประสบการณ” หมายความว่า ปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นกับผู้ครอบครองวัตถุมงคล ที่เคยรอดชีวิตจากอุบัติเหตุต่าง ๆ ซึ่งเชื่อว่าเกิดจาก “อิทธิฤทธิ์” และ “อภินิหาร” ต่อองค์หลวงปู่ทวดที่มีมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ การมองหลวงปู่ทวดจึงอยู่ในภาพ “ผู้รักษา” และผู้คุ้มครอง” ที่เกิดจากความศรัทธา การได้ครอบครองวัตถุมงคลหลวงปู่ทวดจึงถูกมองว่าเป็นผู้มีบุญวาสนา และในปัจจุบันมีการซื้อขายวัตถุมงคลหลวงปู่ทวดมีเพิ่มมากขึ้น ส่วนหนึ่งความศรัทธาเกิดส่วนตัว ความนิยมชอบชมเก็บสะสมวัตถุมงคล และความเชื่อเกี่ยวกับพุทธคุณของวัตถุมงคลจึงทำให้กระแสนิยมวัตถุมงคลหลวงปู่ทวดมีได้ลดน้อยลง

วัตถุมงคลหลวงปู่ทวดจึงไม่เพียงเป็นการผลิตซ้ำตำนานเท่านั้น แต่ได้ถูกนำมาเป็นเครื่องมือเพื่อรับใช้คนในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะการนำเงินจากการขายวัตถุมงคลมาจัดสร้างถาวรวัตถุหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทำให้มีการแลกเปลี่ยนเช่าบูชา ซึ่งหากมองในมิติการค้าพบว่ามี การตั้งราคาตั้งแต่หลักสิบจนถึงหลักล้าน หรือขึ้นอยู่กับความพึงพอใจระหว่างผู้ซื้อและขาย และขณะเดียวกันยังมี “เซียน” หรือผู้รู้จริงเกี่ยวกับวัตถุมงคลหลวงปู่ทวดที่กล่าวกันว่าวัตถุมงคลหลวงปู่ทวดรุ่นไหนเป็นองค์จริงหรือองค์ปลอม

บทสรุป

การผลิตซ้ำตำนานหลวงปู่ทวดเป็นวัตถุมงคล เกิดจากการรับรู้ตัวบทตำนานที่เกิดจากความศรัทธาและเลื่อมใสต่อองค์หลวงปู่ทวด ที่เห็นได้จากการนิยมนำรูปปั้นหรือรูปหล่อหลวงปู่ทวดองค์ใหญ่และวัตถุมงคลที่วัดและหน่วยงานจัดทำขึ้น สำหรับพื้นที่ภาคใต้แล้ว วัดพะโคะ จังหวัดสงขลา วัดช้างไห้ จังหวัดปัตตานี และบริเวณใกล้เคียงถือเป็นจุดกำเนิดของตำนาน ด้วยอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ทำให้กระแสมความนิยมต่อวัตถุมงคลเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธคุณทำให้ผู้ครอบครองเกิดความมั่นใจและเช่าบูชา

การนำตำนานความเชื่อหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด มาผลิตซ้ำผ่านวัตถุมงคลนั้นพบว่า 3 ลักษณะสำคัญ คือ 1) **รูปหลวงปู่ทวด** แบบเต็มตัวปางสมาธิเหนือดอกบัว และรอยเท้าหลวงปู่ทวดในผ้ายันต์ 2) **ของวิเศษ** ประกอบด้วยลูกแก้ววิเศษ และไม้เท้าที่เป็นของคู่กายหลวงปู่ทวดขณะมีชีวิตอยู่ และ 3) **สัตว์ในวัตถุมงคล** ที่เกี่ยวข้องกับประวัติตำนานหลวงปู่ทวดโดยตรง คือ “งู” ตอนที่คายลูกแก้วไว้ในวัยเด็ก และช่วงตอนบั้นปลายชีวิตสมัยที่เคยดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปแรกของวัดช้างไห้ จังหวัดปัตตานี

วัตถุมงคลหลวงปู่ทวด เป็นวัตถุที่วัดและหน่วยงานนิยมนำมาจัดสร้างในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งผ่านการรับรู้ตำนาน ความเชื่อและความศรัทธา มีกระบวนการผลิตและการปลุกเสกโดยพระเกจิอาจารย์ที่มีวิทยาคมเป็นที่ยอมรับ ทำให้เชื่อว่าวัตถุมงคลรุ่นนั้น ๆ มีพุทธคุณอันแรงกล้า โดยเฉพาะด้านความแคล้วคลาดปลอดภัย ขณะที่วัตถุประสงค์ของการสร้างก็ขึ้นอยู่กับโอกาส โดยเฉพาะงานครบรอบหรือการเลื่อนสมณศักดิ์ ที่ผู้ศรัทธานำความหมายของคำว่า “เลื่อน” กับหน้าที่การงาน จากตำแหน่งเดิมสู่ตำแหน่งใหม่ เหตุนี้จึงทำให้วัตถุมงคลหลวงปู่ทวดมีราคาและเป็นที่นิยมของผู้เลื่อมใสศรัทธาหลวงปู่ทวดเป็นอย่างมาก

รายการอ้างอิง

- กาญจนาแก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์
การเมืองกับการสื่อสารศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กิตติ ธิญโญ. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อความนิยมพระเครื่องของประชาชนที่มีความสนใจพระ
เครื่อง ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาศูนย์พระเครื่อง ห้างสรรพสินค้า
พันธุ์ทิพย์พลาซ่า สาขางามวงศ์ว. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
กรุงเทพ.
- ชัยวุฒิ พิชะกุล. (2540). หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด: ศึกษาประวัติศาสตร์ความเชื่อและผล
กระทบที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้ (รายงานผลการวิจัย). สงขลา: สถาบัน
ทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ดำรงค์ เพชรสุวรรณ. (22 กรกฎาคม 2563). ช่างทำพระรับจ้าง. สัมภาษณ์.
- เต๋ามงคลหลวงปู่หลิว วัดไร่แตงทอง. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2563, จาก
<http://210.1.60.164/auctionc/view.php?aid=21020362>.
- ทิวาพร จันท์แก้ว. (2550). พิธีกรรมและความเชื่อในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. เอกสารการ
ประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 2. (น. 253-
265) สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- นพรัตน์ ไชยชนะ, ว่าที่ร้อยตรี. (2555). วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) กับการเปลี่ยนแปลง
ของชุมชนโดยรอบ (พ.ศ. 2506-2552) (ปริญญาานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ : ปัตตานี
- นพรัตน์ ไชยชนะ, และศรีสุพร ปิยะรัตนวงศ์. (2556). บทบาทและความสำคัญของสมเด็จพระ
เจ้าพะโคะวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ต่อชุมชนโดยรอบ. วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. 6(1), 1-13.
- ผ้ายันต์รอยเท้าหลวงปู่ทวด วัดพะโคะ. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2563, จาก
<http://www.zoonphra.com/amulet/catalog.php?storeno=s161&idp=134923>.
- พระปิดตาหลวงปู่ทิม วัดพระขาว. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2563, จาก
<http://www.nanphrommard.com/show/1006458/>.
- พระสุธรรม สธมโม. (20 กรกฎาคม 2563). พระลูกวัดทรายขาว จังหวัดสงขลา. สัมภาษณ์.
- รูปช้างด้านช้างหลวงปู่ทวด วัดช้างให้. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2563, จาก
<https://www.web-pra.com/auction/show/12791557>.

รูปหล่อหลวงปู่ทวดชีช้าง. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2563, จาก

<https://www.web-pra.com/auction/show/728567>.

รูปหล่อหลวงปู่ทวด วัดพะโคะ. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2563, จาก

<http://uauction2.uamulet.com/AuctionDetail.aspx?bid=44&qid=137059>.

วัชรภรณ์ ดิษฐปาน. (2557). พระอุปคุต: การสืบทอดและการผลิตซ้ำตำนานความเชื่อ
ตำนานพิธีกรรมในสังคมปัจจุบัน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย: กรุงเทพฯ

วิสัยโสภณ, พระครู. (2505). ประวัติหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดและคุณอภิไธยพระ
เครื่องหลวงพ่อทวดฯ. สงขลา: โรงพิมพ์ดุสิต.

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2523). พุทธศาสนาแถบลุ่มทะเลสาบสงขลาฝั่งตะวันออกสมัยกรุงศรี
อยุธยา. (รายงานผลการวิจัย). สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ ภาคใต้.

หลวงปู่ทวด รุ่นครบรอบ 115 กระทรวงกลาโหม. สืบค้น 21 กรกฎาคม 2563, จาก

http://www.jramulet.com/product.detail_451523_th_6235212#.

หลวงปู่ทวด รุ่นเลื่อนสมณศักดิ์ “49-53”. สืบค้น 21 กรกฎาคม 2563, จาก

<https://forums.chiangraifocus.com/?topic=342862.0#gsc.tab=0>.

หลวงปู่ทวดรุ่นแรก วัดช้างให้. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2563, จาก

https://www.khaosod.co.th/newspaper-column/amulets/news_118720.

หลวงปู่ทวดรุ่นแรก วัดพะโคะ. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2563, จาก

<https://konkao.net/read.php?id=29904>.

หลวงปู่ทวดรุ่นเสภาเงินสำเภาทอง สืบค้น 20 กรกฎาคม 2563, จาก

<https://prakumkrong.com/14892/>.

หลวงปู่ทวด วัดห้วยมงคล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2563, จาก

[https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=travelsomewhere
&month=08-2013&date=12&group=30&gblog=31](https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=travelsomewhere&month=08-2013&date=12&group=30&gblog=31).

เหรียญบวงสรวงลูกแก้วไม้เท้า. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2563, จาก

<https://www.web-pra.com/auction/show/5559002>.

อวยพร ชิงนรัตน์กุล. (2557). การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่าน “พื้นที่” พะโคะ
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). ปัตตานี. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.